

Коржук А. Ю., Гаврилькевич В. К. Важливі особливості сучасної освітньої підготовки фахівців у галузі психічного здоров'я. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: тези доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 18 квітня 2024) / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. психол. та педагог. [та ін.]. Хмельницький: Кафедра психології та педагогіки ХНУ, 2024. С. 50-52.*

Коржук А. Ю., Гаврилькевич В. К.
Хмельницький національний університет

ВАЖЛИВІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Непередбачуваність та швидкоплинність подій, що відбуваються в сучасному світі, вимагають підготовки висококваліфікованих кадрів у всіх сферах людської життєдіяльності. Особливим чином це стосується фахівців у галузі психічного здоров'я, зокрема психологів, психотерапевтів, психіатрів і соціальних працівників, які безпосереднім чином взаємодіють із психікою особистості.

Метою цієї публікації є здійснення теоретичного огляду важливих особливостей сучасної освітньої підготовки фахівці у галузі психічного здоров'я.

Наразі освітня підготовка спеціалістів здійснюється здебільшого на психолого-педагогічних засадах А. Дістервега, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, Г. С. Сковороди, Й. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинського, М. Монтеня, С. Ф. Русової, Я. А. Коменського, Я. Корчака та інших відомих педагогів, чий внесок у розвиток освіти є беззаперечно важливим і цінним та визначає фундаментальні засади здійснення навчального процесу.

Під час професійної підготовки фахівців у галузі психічного здоров'я вкрай важливо дотримуватись нормативних вимог організації та проведення освітнього процесу, в тому числі дотримуватися дидактичних принципів, визначених ще Я. А. Коменським у праці «Велика дидактика», де педагог наголошує на важливості наочності та систематизації отриманих знань. Найважливішим завданням у практичній діяльності майбутніх спеціалістів стане делікатна взаємодія з психікою іншої особистості. Зважаючи на це, на етапі реалізації педагогічного процесу викладачі повинні враховувати важливість візуалізації теоретичних знань, які отримують студенти, з метою демонстрації практичного боку їхньої спеціалізації, тобто впровадження щойно отриманої теорії в практику, про важливість чого також стверджував Й. Г. Песталоцці (Матвієнко О. В., Василенко К. С., 2021). Для прикладу, студентам, що навчаються на спеціальності «Психологія», після надання необхідної теоретичної бази варто готувати ситуації для дискурсу, які вони могли б аналізувати з точки зору фахівця, моделювати умовні консультації для наочного застосування етичних принципів, яких мають дотримуватися психологи, та психодіагностичних методик. Розробку психокорекційних програм, які є однією зі складових індивідуальної роботи студентів старших курсів, можна проводити в тренінговій формі разом із навчальною групою та викладачем, а питання, які потребують додаткового розгляду, виносити на окреме практичне заняття з проханням науково обґрунтувати свою точку зору.

В роботі з людьми, особливо для фахівців у галузі психічного здоров'я, дуже важливим є дотримання моральних принципів, задекларованих у професійних етичних кодексах психологів і медичних працівників. Тому ще одним базовим компонентом підготовки таких фахівців є моральне виховання. У працях К. Д. Ушинського моральне виховання виокремлюється як один із компонентів педагогічного процесу, із чим важко не погодитися. Педагог наголошує на важливості розвитку в студентів найвищих духовних якостей методом прикладу з боку викладачів. Для фахівців у галузі психічного здоров'я особливо важливо володіти такими особистісними якостями, як конгруентність (щирість), емпатійність, чуйність, доброзичливість, толерантність, здатність до безумовного позитивного ставлення (безумовної любові та поваги) до людей, які звертаються до них за допомогою, та інші. Якісно організований освітній процес у такому випадку сприятиме їх розвитку (Федорчук В. М., Комарніцька Л. М., 2023). Задля цього викладачам варто забезпечити простір для емпатичного слухання, в якому на добровільних засадах братимуть участь студенти, ініціативно мобілізувати навчальні групи на оглядові екскурсії в заклади, що займаються психолого-просвітницькою і психокорекційною діяльністю, організувати благодійні збори та акції тощо.

У контексті педагогічної системи, розробленої А. С. Макаренком, освітня підготовка повинна базуватися на вимогливому, проте поважливому ставленні до індивідуальності кожної людини. Вважавши взаємоповагу провідним принципом результативності педагогічного процесу, він наголошував на ефективності виконання висловлених до студента вимог за умови, що викладач визнає важливість його як особистості та бере до уваги висловлені ним ідеї (Вінтюк Ю. В., 2020).

Здобувачам освіти, які матимуть безпосередній зв'язок із психічним здоров'ям інших, необхідно розвивати впевненість у собі, яка полягає в самоприйнятті та визнанні власної цінності. Завданням педагогів на цьому етапі є психологічний супровід студентів і допомога їм в особистісному самовизначенні. В освітній процес мають входити психодіагностичні методики, орієнтовані на самопізнання, та психотерапевтичні вправи з різних психологічних шкіл (Василенко К. С., 2023). Безпосередньою користю такого студентоцентрованого навчання є засвоєння глибоких теоретичних знань на практичному застосуванні, тим самим підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які володітимуть не лише фундаментальними знаннями психології як науки та багатогранними концепціями учених, але й емпіричними вміннями, які стануть у пригоді практикуючим фахівцям (Кротенко В. І., 2021).

М. Монтень, хоч і не був педагогом, проте також висловив своє бачення щодо організації освітнього процесу, яке ми вважаємо доволі влучним, особливо в контексті сучасних педагогічних підходів. Філософ стверджував, що викладачеві важливо навчати студентів не лише крізь призму знань, якими він уже володіє, але й враховувати динамічність світу сучасності, тобто займатися безперервним саморозвитком, розвивати гнучкість розуму, працювати над власною ерудованістю та логікою, бути мудрим і розуміючим, однак наполегливим і вимогливим по відношенню до здобувачів освіти. Майбутнім фахівцям, зокрема в галузі психічного здоров'я, необхідні авторитетні постаті, які ділитимуться з ними як азами, так і секретами успішної професійної діяльності (Литвин А. В., Руденко Л. А., 2021). Викладачам варто власним прикладом демонструвати студентам важливість всебічного розвитку та компетентності в обраній сфері діяльності, а також заохочувати їх займатися науковою діяльністю, організовувати просвітницькі та профілактичні заходи, ділитися цікавою науково-популярною літературою та активно спілкуватися, у тому числі проводити дискурси, стосовно їхньої спеціалізації.

Відповідно до сучасних уявлень про підготовку фахівців із психічного здоров'я для психологів і студентів, які працюватимуть із психікою людини, перш ніж розпочати приватну практику, потрібно пройти супервізію, зокрема з метою викорінення можливості перенесення власних психологічних особливостей на клієнта (Мушкевич М. І., 2022). З'ясувати, який саме внутрішній ресурс слугуватиме особистості під час активізації процесу самопізнання, можуть допомогти викладачі, адже вони найбільш кваліфіковані та освічені люди в навчальній групі (Ільїна Н. М., 2020). Їхня точка зору базується на науково обґрунтованих фактах і численних роках психологічної діяльності, у тому числі наукової, тому чи не найголовнішим завданням викладача можна виділити наставництво, спрямоване на підтримку студентів під час розвитку їх як гармонійних особистостей та допомогу щодо становлення на професійному шляху. Такий підхід у сучасній освітній підготовці фахівців у галузі психічного здоров'я відповідає ідеї вітчизняного письменника та філософа Г. С. Сковороди, який наголошував на важливості розкриття природного потенціалу людини та знаходження нею своєї «спорідненої діяльності», діяльності в якій людина почуватиметься щасливою. Педагоги, які вже пройшли цей шлях пошуку свого життєвого покликання і знайшли свою «споріднену діяльність», більш ефективно можуть допомогти і здобувачам освіти розкрити свій природний потенціал і усвідомити своє професійне життєве призначення.

Висновок. Зробивши короткий теоретичний огляд, ми з'ясували, що особливості сучасної освітньої підготовки фахівців у галузі психічного здоров'я базуються на принципах наочності, інтерактивності, наявності просвітницької діяльності, включеності в навчальний процес, студентоцентрованості. Також фундаментальними засадами підготовки фахівців у галузі психічного здоров'я є моральне виховання завдяки прикладу, який мають подавати викладачі своєю поведінкою у стосунках зі здобувачами освіти, і допомога здобувачам освіти знайти своє справжнє професійне життєве покликання. На нашу думку, дотримання зазначених положень із застосуванням новітніх навчальних технологій сприятиме значному покращенню освітнього процесу та його стандартизації під потреби сучасності, а також вплине на якість теоретичних знань і практичних умінь, отриманих студентами під час навчання в закладі вищої освіти.